

M A T E R I A Ł Y

Polska Ludowa, T. V, 1966

PIERWSZE WYSIŁKI NAD URUCHOMIENIEM PRZEMYSŁU WARSZAWSKIEGO NA PRADZE

(wrzesień—grudzień 1944 r.)

Za sytuację wyjściową w przemyśle warszawskim na Pradze przyjmujemy stan z okresu ofensywy Armii Radzieckiej i walczącego obok niej Wojska Polskiego jesienią 1944 r. Wojna nie oszczędziła tego przemysłu; ucierpiał on zarówno na skutek działań wojennych, jak i od przyszczeń i rabunku cofających się wojsk hitlerowskich. Armia niemiecka wywiozła znaczną część urządzeń, cennych maszyn, instalacji, aparatury. Wypierane oddziały nieprzyjacielskie, gdzie mogły i zdążyły, systematycznie wysadzały w powietrze budynki i hale fabryczne, grzebiąc pod masą gruzów pozostałe maszyny i urządzenia. Dalsze, dotkliwie rany zadały przemysłowi praskiemu bombardowania z powietrza i ogień artyleryjski, zastosowany przez armię hitlerowską po wyzwoleniu prawobrzeżnej Warszawy przez armię radziecką i wojsko polskie w czasie okresowego zatrzymania się frontu na Wiśle.

Natychmiast po wyzwoleniu każdego nowego terenu ziemi ojczystej i zorganizowaniu pierwszych władz polskich podejmowały one wysiłki, zmierzające do uratowania zachowanej substancji przemysłowej, maszyn, urządzeń, aparatury, surowca, zorganizowania załóg robotniczych i techników oraz uruchomienia jak najszybciej każdego możliwego do puszczenia w ruch zakładu pracy lub zdolnego do eksploatacji działu. Wysiłki te napotykały nie lada trudności i przeszkody.

Z zachowanych źródeł z tamtego okresu wynika, iż spośród około 80 największych zakładów przemysłowych Pragi — 16 miało zniszczenia w budynkach przekraczające 70%, 20 dalszych większe niż 30%. W wielu ocalałych przedsiębiorstwach zniszczone zostały podstawowe ich działy, jak m. in. siłownia w zakładach Wedla. Z wszystkich fabryk Niemcy wywieźli znaczną część urządzeń. Ich ofiarą padło 70% silników elektrycznych, 90% pasów transmisyjnych, 90% wyposażenia narzędziowni. Straty w obrabiarkach (zwłaszcza nowoczesnych) były wyższe niż straty w budynkach; wywieziono lub zdewastowano urządzenia laboratoriów i bibliotek technicznych. Obok urządzeń produkcyjnych Niemcy ewakuowali z Pragi poważne ilości zapasów surowców, półfabrykatów itp. Najbardziej jednak dotkliwa — obok zniszczenia całych fabryk — była grabież silników. Pozostałe, nawet przy 100% ich wykorzystania, umożliwiały uruchomienie tylko 30% ocalałego parku maszynowego.

Stosunkowo lepsza była sytuacja surowcowa, gdyż 27 fabryk metalowych, 17 drzewnych oraz 20 spożywczych i chemicznych mogło przy posiadanych zasobach prowadzić produkcję przez okres około dwóch miesięcy. Trudności kadrowych nie było, mimo że liczba mieszkańców Pragi zmalała z około 380 tys. do 110 tys. Zniszczenie wielu fabryk umożliwiło rekrutowanie ich pracowników do innych zakładów podejmujących wytwórczość.

Władze polskie oraz występujące w ich imieniu tzw. grupy operacyjne postępowaly tuż za przesuwającą się linią frontu dokonując heroicznych wysiłków, w większości skutecznych, zmierzających do niezwłocznego opanowania zachowanych choćby jako tako zakładów przemysłowych i innego majątku państwowego. A trudności było z tym niemało. Zdarzało się, że dowódcy stacjonujących w terenie jednostek wojskowych, jednostek przechodzących, pod pokrywką prawa o trofeach, a wbrew wyraźnym rozkazom z góry, próbowali rekwirować, co było im chwilowo potrzebne, czym mogli się w fałszywym wyobrażeniu pochwalić, a nawet zabierać materiał „na zapas”. Grupy operacyjne stawiały w obronie każdego zagrożonego elementu w urządzeniach, aparaturze i surowcach. Często musiały wyklócać się z poszczególnymi niższymi dowódcami, bądź to ze skutkiem doraźnym, bądź doznając porażki. W wielu wypadkach uzyskiwały pomoc w wyższych dowództwach, nierzadko jednak pomoc ta przychodziła za późno. Oczywiście straty w ten sposób poniesione nie miały decydującego ani nawet poważnego znaczenia dla gospodarki narodowej.

Szkody przynosił również rabunek ze strony zdemoralizowanej w czasie okupacji części ludności. Z tym również musiały się borykać władze polskie.

Drukowane poniżej dokumenty obrazują pierwsze kroki władz polskich zmierzające do uruchomienia wytwórczości na Pradze. Pokazują zarówno trudności, jak i osiągnięcia. Mimo, a może właśnie dzięki różnym punktom widzenia — tak od strony administracji państwowej, jak i od strony przedsiębiorstw — otrzymujemy obraz dość zróżnicowany, traktujący o różnych problemach ówczesnego przemysłu. Przeplatają się informacje o rabunkach ocalałego mienia fabrycznego i samorzutnych próbach podjęcia produkcji, o stanie różnych fabryk, działalności pełnomocnika Resortu Gospodarki Narodowej i Finansów PKWN, pracy Wydziału Przemysłowego Zarządu Miejskiego m. st. Warszawy itd.

Publikowane materiały pochodzą z okresu wrzesień—grudzień 1944 r. i obrazują „prehistoryczny” okres uruchamiania przemysłu. Do grudnia tego roku przemysł praski był zdolny zatrudnić tylko około 1500 osób. Już w grudniu — wobec uruchomienia elektrowni — zatrudnienie wzrosło do około 5 tys. osób. Oczywiście, w stosunku do zatrudnienia przedwojennego, wynoszącego 30 tys. ludzi było to bardzo niewiele, ale w porównaniu z zerowym punktem wyjścia — było to i tak dużo, szczególnie gdy uprzytomnimy sobie, że Praga cały czas stanowiła bezpośrednie zaplecze frontu przebiegającego na linii Wisły.

Oczywiście obraz, jaki dają publikowane dokumenty, nie jest pełny. Ale nie o to nam chodziło. Zależało nam na pokazaniu ogólnej problematyki odbudowy przemysłu praskiego i klimatu epoki. Wydaje się, że poniższe dokumenty zadanie to w pewnej mierze spełniają.

*

Zasady edycji dokumentów są analogiczne, jak przy publikacji Sprawozdań Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego w tomie IV „Polski Ludowej”. Zainteresowanych czytelników odsyłamy do wstępu publikacji Sprawozdań. Tu jedynie chcielibyśmy zaznaczyć, że nie wprowadzaliśmy do dokumentów żadnych poprawek oraz że mimo poszukiwań, nie udało się nam odnaleźć załączników do publikowanych materiałów. Wszystkie dokumenty są ogłaszane po raz pierwszy. Pochodzą z jednego zespołu PKWN, z którego wybraliśmy najbardziej charakterystyczny materiał.

ZBIGNIEW LANDAU, BRONISŁAWA SKRZESZEWSKA

Nr 1

1944 wrzesień 27. Lublin. — Pismo kierownika Wydziału Grup Operacyjnych inż. A. Wiślickiego do pełnomocnika Resortu Gospodarki Narodowej i Finansów PKWN na miasto st. Warszawę inż. B. Rumińskiego w sprawie braku informacji o stanie przemysłu na Pradze

Dotychczas otrzymałem od was dane o Schichcie, oraz ogólny spis firm.

Nie dostałem żadnego raportu ani omówienia, i dlatego nie można sobie tutaj zdać sprawy o rzeczywistym stanie na Pradze. Dostajemy dane drogą okólną i przypadkową.

Np. o firmie „Adamczewski i Krauze”, „Kijewicz i Wojton” nic nie wiemy, chociaż tam są ważne materiały.

Proszę o przywiezienie w sobotę 30 września 1944 wszystkich danych. W sobotę odbędzie się konferencja, na której Wy macie być obecni.

Jeżeli macie jakieś materiały dotyczące przemysłu na terenie jeszcze okupowanym i ewentualnie maszynach do pisania to je przywieźcie.

Oryginał, maszynopis.

AAN, PKWN t. VIII/8, k. 2.

Nr 2

[1944 wrzesień. Warszawa]. — Szkic sprawozdania pt. Zakłady przemysłowe na Pradze

Nazwa Zakładu adres i rodzaj produkcji	Stan zatrudnienia		Stan urządzeń produkcyjnych na dzień 22.IX.1944
	1939	1944	
1) Państwowe Zakłady Inżynierii Terespolska 34 Produkcja samochodów	około 1000		Zakłady zniszczone całkowicie w r. 1939.
2) Pocisk Sp. Akc. Fabryka amunicji	około 800		Zakłady zniszczone całkowicie w r. 1939. W okresie wojny użytkowane przez Niemców ja- ko składy zboża.
3) Wytwórnia amunicji Nr 2 Stalowa Fabryka amunicji	około 800		Fabryka zniszczona całkowicie w r. 1939.
4) Perkun Grochowska 309/11 Produkcja silników spalinowych	około 600	około 400	Urządzenia wywiezione, fa- bryka wysadzona w powietrze we wrześniu b. r.

Nazwa Zakładu adres i rodzaj produkcji	Stan zatrudnienia		Stan urządzeń produkcyjnych na dzień 22.IX.1944
	1939	1944	
5) Perun Grochowska 301/305 Fabryka tlenu i acetylenu	około 200	około 150	Maszyny i urządzenia wywiezione przez Niemców. Budynek zachowany całkowicie.
6) Twardowski Stefan Grochowska Fabryka pomp	około 120	około 100	Urządzenia probierni wywiezione. Reszta urządzeń i maszyn zachowana w 90%. Budynek fabryczny zachowany za wyjątkiem biura technicznego i administracji.
7) Zieleziński Konopacka 17 Wyroby żelazne, konstrukcja i ornamentacja	około 200	około 150	Fabryka zachowana w 95%, zarówno pod względem budynków jak i urządzeń.
8) Kemnitz Terespolska 24 Wyroby ołowiane	około 150	około 50	Fabryka zachowana w urządzeniach w 70%, w budynkach 80%.
9) B-cia Jenike Podskarbińska 32 Fabryka dźwigów	około 300	około 200	Budynki zachowane — urządzenia w 70%.
10) Fabryka „Świt” Podskarbińska Fabryka armatur	około 250	około 100	Budynki i urządzenia zachowane w 90%.
11) Graetzinger Podskarbińska Fabryka naczyń	około 150	około 80	Urządzenia zniszczone w 70%.
12) Łęgiewski i Hartwig Szeroka 11 Maszyny młyńskie	około ¹	około ¹	Fabryka zachowana w 80%.
13) Piętrowski Stefan Konopacka 19 Warsztaty mechaniczne	około 100	około 80	Warsztat zdekompletowany w 80%, urządzenia biurowe zachowane.
14) Polskie Zakłady Optyczne Grochowska Urządzenia Optyczne wojskowe	około 800	około 3000	Zakłady kompletnie zdemastowane, 80% budynków wysadzane.
15) Schicht Przemysł Tłuszczowy Szwedzka 20—28	około 1000	około 1000	Budynki zachowane całkowicie, urządzenia w 90%, magazyn w 40%.
16) Rygawar Gocławska 9 Fabryka wyrobów gumowych	około 500	około 800	Budynki i urządzenia zachowane w 70%.

Nazwa Zakładu adres i rodzaj produkcji	Stan zatrudnienia		Stan urządzeń produkcyjnych na dzień 22.IX.1944
	1939	1944	
17) M. Z. Laskowski Strzelecka 1/3 Warsztaty mechaniczne obróbki drzewa	około 100	około 100	Budynki i magazyny zachowa- ne w 90%, urządzenia w 70%.
18) Państwowe Zakłady Tele i Radiotechniczne. Grochowska 341 Produkcja urządzeń łącznie drutowej i bezdrutowej	około 4500	około 2700	Budynki zniszczone w 95%, urządzenia i magazyny w 100%. (Filia na Pelcowiznie całkowicie spalona, filia w COP-ie całkowicie zdemasto- wana w r. 1939).
19) Szpotański i S-ka Kałuszyńska 2/4/6 Urządzenia i aparaty techniki silnoprowądowej.	około 800	około 500	70% budynków centrali zniszc- zonych, 100% urządzeń i ma- gazyń w centrali wysadzo- nych w powietrze, zachowana filia w Międzyzlesiu, obejmują- ca 25% produkcji fabryki
20) B-cia Borkowscy Sp. Akc. Grochowska 306/8 Drobny sprzęt instalacyjny, armatury oświetleniowe, grzejniki elektryczne.	około 500	około 270	Budynki zachowane w 90%, urządzenia w 60%.
21) Polskie Towarzystwo Elektryczne Silniki elektryczne	około 400	około 400	Całkowicie zniszczona.
22) Wedel Grochowska Produkcja czekolady, cukierków itp.	około 800	około 500	Budynki i urządzenia zniszczo- ne w 60%, magazyny opróż- nione w 100%.
23) Rzeźnia miejska Sierakowskiego	około 400	około 400	W 80% zachowana zarówno w zakresie budynków i urządzeń.
24) Monopol Spirytusowy Ząbkowska 27/33	około 400	około 400	Urządzenia wywiezione. Bu- dynki zachowane w 60%.
25) Potulewski Konopacka 19 Palarnia kawy i wytwórnia surogatów kawy.	około 50	około 50	Warsztat w 70% zachowany.

Odpis, maszynopis.

AAN, PKWN t. VIII/3, k. 103-104.

1 W dokumencie brak danych.

Nr 3

1944 październik 4. Warszawa. — Pismo pełnomocnika Resortu Gospodarki Narodowej i Finansów PKWN na miasto st. Warszawę inż. B. Rumińskiego do kierownika Resortu Gospodarki Narodowej i Finansów J. S. Hanemana w sprawie ochrony zakładów przemysłowych na Pradze i ukarania winnych grabieży fabryk

Proszę o spowodowanie pociągnięcia do odpowiedzialności 7 Baonu Zdobyczy Wojennych i Komisariatów Wojennych miasta st. Warszawy jako odpowiedzialnych za brak ochrony i rozgrabienie przez znanych i nieznanymi sprawców wojskowych i cywilnych majątku fabryk państwowych i prywatnych znajdujących się na terenie Pragi.

Uzasadnienie. W czasie swej działalności jako pełnomocnik PKWN na Pradze w okresie 15 wrzesień — 1 październik stwierdziłem, że majątek wielu fabryk jest systematycznie grabiony zarówno przez ludzi cywilnych jak i bezprawnie rekwirowany przez wojsko; w czasie lustracji fabryk spotkałem się osobiście z powyższymi nadużyciami i niejednokrotnie udało mi się sprawców zidentyfikować, a zabierane maszyny wycofać do fabryki (załącznik 1). W wielu wypadkach wojsko, mimo że legitymowałem się dokumentami przedstawiciela Rządu, nie zadośćuczyniło moim żądaniom i siłą wywoziło materiały z fabryki. (Nazwiska nie znane.)

Kradzieże te przybrały tak duże rozmiary, że Związki Zawodowe na pierwszej konferencji w dniu 27 września 1944 uchwaliły w tej sprawie specjalną rezolucję, którą załączam (załącznik 2). Ponieważ moja interwencja bezpośrednio u władz w Pradze (Dowództwo Garnizonu) nie odniosła należytego skutku, proszę o poczynienie odpowiednich kroków celem ukarania winnych oraz zabezpieczenia majątku narodowego.

Kopta, maszynops.

AAN, PKWN t. VIII/8, k. 6.

Nr 4

1944 październik 5. Lublin. — Pismo zastępcy kierownika Resortu Gospodarki Narodowej i Finansów PKWN inż. M. Popiela i kierownika Wydziału Grup Operacyjnych inż. A. Wiślickiego do kierownika Resortu Obrony Narodowej gen. broni M. Roli-Zymińskiego w sprawie powołania specjalnej komisji śledczej i interwencji w obronie zakładów przemysłowych na Pradze

Dotyczy: Rozgrabienia zakładów przemysłowych na Pradze.

Przy niniejszym załączamy list pełnomocnika Resortu Gospodarki Narodowej na miasto st. Warszawę, inż. Rumińskiego o sytuacji na Pradze.

Prosimy o:

1. Powołanie specjalnej komisji śledczej, która by zbadała wszystkie podane fakty i oddała winnych przekroczenia swych kompetencji służbowych pod sąd,
2. Przypomnieć dowódcom i oddziałom rozkaz o właściwej interpretacji pojęcia zdobyczy i obowiązkach obrony zakładów przemysłowych.

Celem uniknięcia w przyszłości podobnych przekroczeń, tym bardziej, że na Pradze odbywają się stale rabunki urządzeń przemysłowych i zakładów, prosimy o jak najszybsze wydanie odpowiednich rozkazów.

Kopta, maszynops.

AAN, PKWN t. VIII/8, k. 7.

Nr 5

1944 październik 10. Warszawa. — Pismo Komitetu Fabrycznego fabryki F. Schicht S. A. do Wydziału Przemysłowego przy Warszawskiej Radzie Narodowej w sprawie udzielenia zezwolenia na sprzedaż części zapasów wyrobów gotowych

W związku z brakiem płynnej gotówki na cele aprowizacji i wypłat pracowniczek za roboty przy odbudowie fabryki, zwracamy się o udzielenie nam zezwolenia na sprzedaż części posiadanych przez nas zapasów gotowych wyrobów, na wolnym rynku, względnie odstąpienia ich Wydziałowi Aproprowizacji lub upoważnionym spółdzielniom. Do natychmiastowej sprzedaży oferujemy następujące artykuły:

1. Mydełka koalinowe o zawartości około 14% kw. tłuszczu w ilości 100 000 (sto tysięcy) sztuk licząc po 60 gr za sztukę;

2. Mydełka kwarcowe tzw. Ominol o zawartości około 4% kw. tłuszczu w ilości 10 000 (dziesięć tysięcy) sztuk licząc po 50 gr za sztukę.

Jednocześnie zawiadamiamy, że posiadamy na fabryce urządzenia kuchenne, a mianowicie:

1. 2 kotły każdy o pojemności à 250 ltr. (gotowany parą).

2. Pomieszczenie na skład artykułów żywnościowych z półkami i urządzeniem wentylacyjnym.

Powyższe wymienione urządzenia przystosowane są na gotowanie obiadów dla 500 ludzi à 1 litr na osobę.

Oczekujemy decyzji w tej sprawie.

Odpis, maszynopis.

WAP Warszawa, Zarząd Miejski — Resort

Przedsiębiorstw Przemysłowych t. 59, k. 7.

Nr 6

1944 październik 13. Lublin. — Pismo kierownika Wydziału Grup Operacyjnych inż. A. Wiślickiego do szefa Głównego Zarządu Polityczno-Wychowawczego Wojska Polskiego płk. W. Grosza w sprawie stosunków między wojskiem a przemysłem na Pradze

Przy niniejszym załączamy odpisy przysłanych nam przez Wydział Przemysłowy i Pełnomocnika Resortu na Pradze listów. Cały materiał wraz z pismem Kierownika Resortu, z prośbą o wyznaczenie Komisji Śledczej, został przesłany do D-cy Naczelnego Gen. Broni, Roli-Zymierskiego.

Cytowane wypadki naruszają zaufanie ludności i robotników do armii, narażają przemysł na niepowetowane straty, przesuując terminy odbudowy i uruchomienia na wiele miesięcy, zupełnie uniemożliwiają prowadzenie wszelkiej polityki materiałowej, są przestępstwem w myśl rozkazu Naczelnego Dowództwa Czerwonej Armii Nr 220172/S z 9 sierpnia 1944.

Wobec powyższego i w celu uniknięcia podobnych faktów za Wisłą — prosimy:

1. O pomoc aparatu polityczno-wychowawczego w tępieniu bezprawia i grabieży na niekorzyść Państwa i obywateli pod pozorem zbioru zdobyczy wojennych.

2. Pomoc aparatu polityczno-wychowawczego w wyjaśnieniu całemu składowi osobowemu WP sensu rozkazu Nr 220172/S.

3. O pociągnięcie winnych do jak najsurowszej odpowiedzialności.

Kopia, maszynopis.

AAN, PKWN t. VIII/8, k. 21.

Nr 7

1944 październik 19. Lublin. — Pismo szefa Sztabu Głównego Kwatermistrzostwa Wojska Polskiego płk. Felistaka i Głównego Kwatermistrzostwa Wojska Polskiego gen. dyw. Łoginowa do Wydziału Przemysłowego Warszawskiej Rady Narodowej w sprawie stosunków między wojskiem a przemysłem na Pradze

Potwierdzając odbiór Waszego pisma z dnia 12 października 1944 komunikujemy, iż celem zaniechania na przyszłość rozdziału mienia ruchomego fabryk i przedsiębiorstw bez kontroli, uważam za konieczne zastosować następujące miary:

1. Kategorycznie zabronić wydawania jakichkolwiek przedmiotów lub materiałów z fabryk i przedsiębiorstw wszystkim bez wyjątku jednostkom wojskowym.

2. Wszystkie zapotrzebowania przedstawicieli jednostek wojskowych, zwracających się do Wydziału Przemysłowego WRN o wydanie przedmiotów lub materiałów z fabryk, proszę skierowywać do Głównego Kwatermistrzostwa Wojska Polskiego.

3. Wydawanie przedmiotów lub materiałów z fabryk skutecznie jedynie na podstawie pisemnego zezwolenia Głównego Kwatermistrzostwa Wojska Polskiego.

Celem ustalenia kontroli oraz ilości posiadanego mienia zarówno dla sprawdzenia celowości wykorzystania przez jednostki wojskowe przedmioty i materiały, prosimy przysłać wykaz, kiedy i komu przedmioty te zostały wydane.

Odpis, maszynopis.

AAN, PKWN t. VIII/8, k. 35.

Nr 8

1944 październik 21. Warszawa. — Odręczna notatka informacyjna inż. W. Janowskiego dla pełnomocnika Resortu Gospodarki Narodowej i Finansów PKWN na miasto st. Warszawę inż. B. Rumińskiego z dokonanej lustracji fabryki tlenu „Perun” S. A.

Ogłędziny zewnętrzne budynków wykazują niewielkie uszkodzenie elewacji dachów i szyb, natomiast stan wewnętrzny budynków fabrycznych i w magazynach jak również w pozostałych pomieszczeniach przedstawia wyraźny widok spustoszenia:

a) zdemontowano i wywieziono kompletne urządzenie do produkcji tlenu i azotu,
b) zdekompletowano wytwórnię acetyleny rozpuszczonego przez zabranie sprężarki (silnik i generatory karbidowe oraz oczyszczające — pozostały),

c) wywieziono obrabiarki z warsztatu mechanicznego oraz wszelkie silniki (pozostało kilka rewolwerówek (ile),

d) wytwornica proszków do spawania zdekompletowana, brak silników (pozostały młyny kulowe),

e) wytwórnia elektrod powlekanych — została zdekompletowana.

Brak maszyny do powlekania drutu i brak wszystkich silników (pozostały maszyny do cięcia drutu),

f) z blacharni produkującej wytwornice acetyleny zabrano wycinarkę rur i wszystkie silniki. Pozostałe maszyny blacharskie są na miejscu,

g) warsztat do kompletowania aparatów do tlenu—terapii jak w punkcie c,

h) park butlowy — około 2000 sztuk butli różnych pojemności i do różnych gazów,

i) laboratorium do badań chemicznych wyjątkowo ocalało, jednak charakterystyczny jest brak wagi,

j) szkoła dla spawaczy nie posiada żadnych pomocy naukowych ani aparatury, bowiem wszystkie stanowiska były uzależnione od centralnego zasilania z urządzeń fabrycznych,

k) stolarnia przeznaczona dla celów wewnętrznych (do opakowań) została zdekompletowana. Pozostała piła tarczowa bez silnika. Narzędzi brak,

- l) warsztat narzędziowy całkowicie rozgrabiony,
 - ł) wypożyczalnia narzędzi — całkowicie rozgrabiona,
 - m) inwentarz biurowy pozostał,
 - n) biuro techniczne. Pozostała lampa do wyświetlań i rajzbrety. Cyrkle,
 - o) w laboratorium chemicznym jest podręczna biblioteka,
 - p) zapasy: chemikalia do elektrod bez oznaczenia nomenklatury,
 - r) druty w zwojach do elektrod. Trochę metali kolorowych i żelaza.
- W blacharni kilkanaście wytwornic acetylenowych.

Możliwości:

1. istnieje możliwość uruchomienia acetylenowni — po dostawie odpowiedniego kompresora do 30 atm.
2. warsztatu mechanicznego po uruchomieniu istniejącego silnika spalinowego i dorobieniu koła pasowego
3. uruchomienia laboratorium chemicznego
4. uruchomienia blacharni i wykończenia aparatów po dostarczeniu tlenu i karbidu oraz silnika
5. możliwość uruchomienia spawalni elektrycznej po wyremontowaniu prądnicy i zastosowaniu istniejącego silnika spalinowego
6. możliwość dokonania prób butli przy użyciu znajdującej się ręcznej pompy wodnej
7. możliwość szybkiego odremontowania stacji napełnień (pompy tlenowej) przez zużytkowanie znajdujących się na miejscu miedzi i przewodów rurociągów wysokiego ciśnienia
8. możliwość uruchomienia centralnego ogrzewania jedynie brak węgla (kotłownia nie uszkodzona).

Zleciłem:

1. kontrolować wszystkie butle na zawartość (przede wszystkim w celu stwierdzenia, czy istnieje chociażby minimalny zapas tlenu)
2. stwierdzony tlen odstawić do dyspozycji Wydziału Chemicznego, tj. Referatu Gazów Przemysłowych i Spawalń
3. sporządzić ilościowy wykaz znajdujących się butli
4. remanent materiałów
5. listę robotników
6. wykaz inwentarza fabrycznego nie wyłączając istniejących rurociągów
7. wykaz zepsutej armatury nadającej się do naprawy
8. wykaz książek biblioteki podręcznej
9. wypełnić ankietę przemysłową Nr 2/1
10. preliminarz miesięczny na m-c listopad 1944 r.
11. preliminarz odbudowy pomieszczeń niezbędnie potrzebnych do ruchu
12. przybliżony koszt wyremontowania urządzeń nadających się do uruchomienia jak wyżej powiedziane.

Do pomocy przy sporządzaniu remanentu chemicznego działu, Wydział Przemysłowy w Warszawie wydelegował dwóch specjalistów, którym udzieliłem właściwych instrukcji.

Poza tym odbyła się odprawa z załogą fabryczną składającą się z 20 osób. Wszyscy przyrzekli gorliwą współpracę.

Uwagi:

a) odnoszę wrażenie, że nie wszyscy robotnicy są celowo wykorzystani. W związku z tym należałoby wzmocnić nadzór

b) uruchomienie warsztatu mechanicznego przy zastosowaniu silnika spalinowego pochyłonie daremnie ok. 30 ltr. benzyny, co wydaje się w obecnych warunkach nieekonomiczne

c) ponieważ p.o. kierownika ob. Dobrzański i cała załoga jest pod wrażeniem możliwości uruchomienia warsztatu mechanicznego, przeto odnośne wnioski wypływające z punktu b. nie mogą przedwcześnie wypłynąć na zewnątrz, by nie zahamować biegu bieżących prac.

Na zakończenie nadmieniam jeszcze, że wszystkie dowody rekwizycyjne zostały posegregowane, poumieszczane i zabezpieczone.

Odps, maszynops.

AAN, PKWN t. VIII/8, k. 36—37.

Nr 9

1944 październik 23. Warszawa. — Akt w sprawie ustanowienia Zarządu Tymczasowego nad fabryką F. Schicht S. A. Przemysł Tłuszczowy, podpisany przez kierownika Wydziału Przemysłowego Zarządu Miejskiego m. st. Warszawy inż. H. Golańskiego

Nad firmą Schicht ustanawia się na mocy instrukcji Kierownika Resortu Gospodarki Narodowej i Finansów Nr 1/I — Tymczasowy Zarząd Państwowy w składzie następującym:

Dyrektor: inż. Landin Sergiusz, zam. ul. Szwedzka 20

Zast[ępcą] Dyrek[tor]: inż. Bodalski Aleksander, zam. Szwedzka 20

Przedstawiciel Wydziału Przemysłowego: inż. Miazga Tadeusz, zam. ul. Kickiego 2 m. 16.

Przedstawiciel Rady Załogowej na wniosek tejże Rady: ob. Ostrowski Leonard, ul. Szwedzka 20.

Zarząd Tymczasowy zostaje ustanowiony celem:

a) zabezpieczenia istniejącego majątku przedsiębiorstwa, b) odbudowy przedsiębiorstwa i rozpoczęcia działalności, c) kierowania pracą przedsiębiorstwa.

Dyrektor, względnie Zastępca zastępuje firmę na zewnątrz wobec władz innych przedsiębiorstw i instytucji, i podpisuje wszelkie pisma, dotyczące się prostego zarządu Przedsiębiorstwa, wszelkich umów, obligów i oświadczeń woli.

Za zobowiązania firmy odpowiada Firma całym swoim majątkiem ruchomym i nieruchomym, atoli za szkody wyrządzone Firmie wskutek działalności członków Zarządu, spowodowane złą wolą, niedbalstwem lub sprzeczną z instrukcjami władzy przemysłowej, odpowiada winny członek Zarządu całym swoim osobistym majątkiem.

W razie zmiany osoby członków Zarządu, wszystkie prawa i obowiązki wynikające z niniejszego aktu przechodzą na następców.

Sprzedaż, zamiana, oddawanie w zastaw, wypożyczanie jakichkolwiek przedmiotów z Firmy, zaciąganie pożyczek i innych czynności nie związanych z czynnościami prostego zarządu są bez zezwolenia Wydziału Przemysłowego zabronione.

Członkowie Zarządu Tymczasowego są upoważnieni do przejmowania i odbioru

wszelkich urzędzeń stanowiących własność Firmy, a znajdujących się w posiadaniu osób trzecich.

Z chwilą podpisania niniejszego aktu, dotychczasowe nominacje tracą swoją ważność.

Odpis, maszynopis.

WAP Warszawa, Zarząd Miejski — Resort
Przedsiębiorstw Przemysłowych t. 59, k. 13.

Nr 10

1944 październik 24. Warszawa. — Sprawozdanie kierownika Wydziału Przemysłowego Zarządu Miejskiego m. st. Warszawy inż. H. Golańskiego z działalności Wydziału za okres miesięczny do dnia 24 października 1944 r.

1. Merytoryczne.

11. Ochrona fabryk.

111. Dzięki współdziałaniu z wojskiem udało się usprawnić ochronę obiektów przemysłowych wartą wojskową i milicją.

112. W składach opałowych i bogatszych składach fabrycznych ustanowiono magazynierów Wydziału Przemysłowego.

113. Ze składów bezpieczeństwa i źle chronionych mienie przewieziono i przewozi się w dalszym ciągu do specjalnie utworzonych składów Wydziału Przemysłowego.

114. Wydano ponad 100 uprawnień do kierowania lub zabezpieczania firm. Uprawnienia te (nominacje) w wypadku nieobecności właściciela lub współwłaściciela wydano pracownikom, w celu zabezpieczenia i uruchomienia zakładów.

12. Przygotowanie do uruchomienia fabryk.

121. Z 70% zakładów przemysłowych zebrano dane szacunkowe. Zbiera się dane, dotyczące surowców, potrzebnych do uruchomienia fabryk.

122. Niektóre większe i szereg mniejszych zakładów przemysłowych może być uruchomione w ciągu tygodnia od zaprzestania działań wojennych.

13. Współpraca z innymi organami.

131. Wydział nawiązał współpracę: z Radą Związków Zawodowych w zakresie zabezpieczenia i uruchomienia fabryk, oraz rejestracji sił technicznych.

132. Z Inspekcją Budowlaną w zakresie podziału kompetencji [w dziedzinie gospodarki] materiałami budowlanymi.

133. Z szeregiem osób i instytucji.

14. Umowy branżowe.

141. W fazie końcowej są rozmowy z wytwórcami papy dachowej w sprawie zawarcia umowy.

2. Organizacja.

21. Wydział zatrudnia 67 osób, podzielonych na 5 Oddziałów (schemat organizacyjny zostanie przesłany w bieżącym tygodniu).

211. Uwaga: Pożądane jest ustalenie dla wszystkich instytucji miejskich jednako-owego czasu. Winien nim być czas środkowo-europejski. Ponadto należy ustalić godziny pracy, godziny przyjęć dla interesantów. Wydział oczekuje w tej sprawie wytycznych.

212. Proponuję rozesłanie Wydziałom schematów sprawozdań okresowych.

Oryginał, maszynopis.

AAN, PKWN t. VIII/8, k. 220—221.

Nr 11

1944 październik 25. Warszawa. — Pismo kierownika Wydziału Przemysłowego Zarządu Miejskiego m. st. Warszawy inż. H. Golańskiego do Resortu Gospodarki Narodowej PKWN w sprawie przydzielenia kolumny samochodowej do przewozu zabezpieczonego na Pradze mienia przemysłowego

Wydział Przemysłowy Rady Narodowej m. st. Warszawy zwraca się z prośbą o przydzielenie kolumny samochodowej, składającej się z 1 podnośnika samochodowego i 10 samochodów ciężarowych na przeciąg 3 tygodni.

Wyżej wymieniona kolumna konieczna jest ze względu na:

a) przewóz surowców z fabryk i składów, zniszczonych wskutek działań wojennych, do magazynów Wydziału Przemysłowego. Surowce ulegają obecnie zniszczeniu pod działaniem czynników atmosferycznych, jak również, nie mogąc być w odpowiedni sposób ochraniane — ulegają rozgrabieniu.

b) przewóz urządzeń i maszyn z fabryk częściowo zniszczonych do warsztatów, które w najbliższej przyszłości będą mogły być uruchomione, a obecnie ulegają zniszczeniu, jak podano w p-kcie a.

Poniżej podajemy częściowo tylko spis firm, z których należy przewieźć surowce i maszyny.

L.p.	Firma	Adres	Materiał	Ilość (tony)
1.	Woyton	Radzywińska 122	Soda kaust[yczna]	17
2.	Adamczewski i Krauze	Grodzieńska 21	Tłuszcz utrwala[ony]	2
			Chemikalia i farby suche	215
			Różne płyny	28
			Lepiki	10
3.	Mastewal	Radzywińska 67	Cement	30
			Płyty budowl[ane]	70
4.	Mickiewicz i Judycki	Korsaka 2	Cement	1
			Tory kolejowe	10
5.	Perkun	Grochowska 283	Maszyny, odlewy, mater. prętowe	100
6.	„Avia”	Siedlecka 63	Maszyny, metale	150
7.	Koczuba	Targowa 4	Materiały i przyrządy	120
8.	Maciejewski	Radzywińska 69	Bale dębowe	32
9.	Paradowski	Radzywińska 54, 8, 5	Masz[yn]y i budulec	10
10.	Rzeźnia Miejska	Sierakowskiego	Jelita	5
			Chemikalia	1
11.	Składy Kolejowe	Markowska 2	Kit	4
			Farby suche	20
12.	Składy na terenie PKP	Zamojskiego 4	Płyty izol[acyjne]	20
			Chemikalia	30
13.	Port handlowy		Dykty małych wymiarów	30
			Cement	20
			Wapno niegasz[one]	20
			Papier	5
			Razem	952 tony

Należy się liczyć, że w najbliższej przyszłości ujawni się wielka ilość składów zakonspirowanych, które również należy szybko przewozić w zabezpieczone miejsca. Przy obliczaniu założyliśmy: 4 kursy samochodowe dziennie po 2 tonny.

Część materiałów należy przewozić do Lublina, w związku z czym wyżej podana liczba samochodów jest minimalna.

Kopia, maszynopis.

AAN, PKWN t. VIII/8, k. 53—54.

Nr 12

1944 październik 28. Lublin. — Pismo p.o. kierownika Działu Chemicznego Resortu Gospodarki Narodowej i Finansów PKWN inż. H. Zydrzeńskiego do pełnomocnika Resortu Gospodarki Narodowej i Finansów na miasto st. Warszawę inż. B. Rumińskiego w sprawie przestania części zapasów z fabryki F. Schicht S. A. do Lublina.

W myśl postanowienia zapadłego na wspólnej konferencji u Zastępcy Kierownika Resortu Gosp[odarki] Narod[owej] i Finansów Ob. inż. Popiela przy udziale kierownika Wydz[iału] Zaop[atrzania] i Zbytu, Kierownika Wydz[iału] Chem[icznego] Pełnomocnika Resortu na Pragę, należy z zapasów znajdujących się na terenie firmy Schicht na Pradze natychmiast wysłać część surowców (według załączonego pisma WZZ) potrzebnych do uruchomienia fabryk mydła znajdujących się w Lublinie i na innych terenach wyzwolonych do dyspozycji Wydz[iału] Zaop[atrzania] i Zbytu.

Brak surowców na tutejszym rynku pozbawia rzesze robotników pracy, która mogłaby natychmiast być podjęta.

Absolutny brak mydła uniemożliwia zaopatrywanie ludności cywilnej, szpitali i wojska w środki potrzebne do utrzymania higieny, co może przyczynić się do różnych chorób.

Natychmiastowe zadysponowanie surowcami w wybitnym stopniu przyczyni się do złagodzenia szeregu zagadnień, które przez okupanta zostały z rozmysłem skomplikowane.

Zabierając część surowców z powyższej fabryki i zużywając je w innej w niczym nie przesądza się uruchomienia f-my Schicht, która wskutek działań wojennych jest w strefie zagrożonej i nie może być do pewnego czasu puszczona w ruch.

Lokalny patriotyzm tamtejszych czynników nie może być dominującym wobec zagadnień ogólnych, na terenach wyzwolonych tym bardziej, że w strefie operacji wojennych wzgląd bezpieczeństwa musi być również uwzględniony.

Ewentualna obawa załogi robotniczej powyższej fabryki, [że] po zabraniu części surowców będą pozbawieni pracy, jest całkowicie bezpodstawna, bo wszyscy pracę w przyszłości otrzymają.

Robotnicy mają obywatelski obowiązek do wykazania maksymalnego wysiłku do wydzwignięcia całego życia gospodarczego z chaosu pozostawionego przez okupanta.

Odnosnie zapasów f-my Chemi-produkte (dawniej Adamczewski), która została kompletnie spalona i nie będzie mogła być uruchomiona w najbliższym czasie, prosimy cały zapas (resztki) kwasów tłuszczowych i oleju kokosowego (do produkcji mydła do golenia) przesłać do naszej dyspozycji.

Resort Gospod[arki] Narod[owej] i Finansów oczekuje zatem odwrotnego załatwienia.

Oryginal, maszynopis.

AAN, PKWN t. VIII/8, k. 57.

Nr 13

1944 październik 30. Warszawa. — Protokół nr 1 z posiedzenia Zarządu fabryki F. Schicht S. A.

Obecni na posiedzeniu byli: ob. inż. Sergiusz Landin, ob. inż. Tadeusz Miazga i ob. Leonard Ostrowski.

Porządek dzienny posiedzenia:

1. Administracja ogólna
2. Zabezpieczenie majątku
3. Inwentaryzacja
4. Uruchomienie fabryki
5. Sprawa płac
6. Wolne wnioski

I. Administracja ogólna:

W sprawie tej postanowiono:

a) powierzyć dział aprowizacji fabrycznej ob. Kamińskiemu Stanisławowi. Jako jego zastępcę wyznaczono ob. Sieradzkiego,

b) referat robotniczy powierzono ob. Mędrzyckiemu Stefanowi,

c) przyjmowanie i zwalnianie pracowników powinno być dokonywane formalnie. Wnioski w tej sprawie wystawione przez referat robotniczy podpisuje dyrektor fabryki,

d) przy przyjmowaniu dalszego personelu fabrycznego bezwzględnie pierwszeństwo mają dawni pracownicy firmy „Schicht”,

e) przyjmowanie i zwalnianie personelu fabrycznego dyrektor fabryki uzgadnia z przedstawicielem Komitetu Fabr[ycznego], jako organem opiniodawczym. Sprawy sporne załatwiane zostaną w myśl wytycznych dla organizacji przemysłu w Polsce. Opracowanie projektu techniki przyjmowania i zwalniania personelu oraz opracowanie ogólnych wytycznych organizacji biura fabrycznego i handlowego powierzono ob. Ostrowskiemu.

II. Zabezpieczenie majątku:

W sprawie zabezpieczenia majątku fabrycznego przyjęto wnioski ob. Ostrowskiego, aby zwrócić się za pośrednictwem prasy i ogłoszeń do ludności Warszawy-Pragi i okolic o dobrowolny zwrot zrabowanego mienia fabrycznego w czasie okupacji i po wyjściu okupanta.

Ogólne zabezpieczenie pozostałego majątku fabrycznego: budynków, urządzeń fabrycznych, maszyn, surowców itp. powierzono administracji fabrycznej.

III. Inwentaryzacja:

Postanowiono przystąpić możliwie natychmiast do sporządzenia inwentarza fabrycznego wg dokonanego podziału.

IV. Uruchomienie fabryki:

W sprawie tej postanowiono w najbliższym czasie rozpocząć częściową produkcję mydła oraz proszku do prania sposobem uproszczonym oraz produkcję proszku do mycia głowy „Schampoo”, ale dopiero po przydzieleniu przez Wydz[iał] Przemysłowy potrzebnego do tego celu dwuwęglanu sodowego w ilości około 100 kg. Sprawę przydziału dwuwęglanu powierzono ob. inż. Miazga Tadeuszowi. Ewentualną produkcję mydełek do golenia odłożono do zreferowania na następnym posiedzeniu Zarządu.

V. Sprawa płac:

Ob. inż. Landin komunikuje, że po osobistym porozumieniu się z kierownikiem Wydz[iału] Przemysłowego, ob. inż. Rumińskim, podwyższono płace pracowników fizycznych i umysłowych o 100% w stosunku do płac z czasów okupacji, natomiast płace pracowników umysłowych na kierowniczych stanowiskach (inżynierowie, kierownicy biur itp.) o 50%. Zarząd fabryczny przyjmuje to oświadczenie do wiadomości i postanawia utrzymać te płace aż do ustalenia nowych formalnie zatwierdzonych przez czynniki oficjalne norm płacy.

VI. Wolne wnioski:

a) ob. inż. Miazga proponuje ustalić dni i godziny posiedzeń Zarządu fabryki — ustalono tymczasowo poniedziałki i czwartki godz. 9,

b) ob. Ostrowski prosi o przydział pomieszczeń na fabryce dla urządzenia świetlicy i projektowanej spółdzielni fabrycznej. Na świetlicę wyznaczono tymczasowo jedną z sal fabrycznych oddz[iału] „Elida”, natomiast sprawę lokalu na spółdzielnię pozostawiono do rozpatrzenia,

c) rozpatrywano również na wniosek ob. Ostrowskiego sprawę sprzedaży proszku do prania i Vimu w ograniczonych ilościach dla domowego użytku pracowników fabrycznych. Zarząd fabryczny postanowił wysłać w tej sprawie pismo do Wydz[iału] Przem[yślowego] z prośbą o zezwolenie sprzedaży. Wyznaczając następne posiedzenie Zarządu na czwartek, dnia 2 listopada 1944 godz. 9, posiedzenie Zarządu zakończono.

Zarząd Fabryki

(—) inż. S. Landin

(—) L. Ostrowski

(—) Tad. Miazga

Odpis, maszynops.

WAP Warszawa, Zarząd Miejski — Resort
Przedsiębiorstw Przemysłowych t. 59, k. 21.

Nr 14

1944 listopad 2. Warszawa. — Protokół nr 2 z posiedzenia Zarządu fabryki F. Schicht S. A.

Obecni na posiedzeniu ob. ob.: inż. S. Landin, inż. T. Miazga i L. Ostrowski.

Porządek dzienny:

1. Odczytanie protokołu z poprzedniego posiedzenia w dn. 30 października 1944 oraz omówienie uchwał Zarządu na tym posiedzeniu powziętych

2. Wolne wnioski.

I. a) Ob. Ostrowski odczytał projekt organizacji biura fabrycznego i handlowego. Na temat projektu rozwinęła się obszerna dyskusja, w rezultacie której ob. inż. Landin i ob. inż. Miazga zaproponowali sporządzenie zarysu organizacji nie tylko biura, ale całej fabryki. Zarysy takiej organizacji mają przygotować na następne posiedzenie wszyscy poszczególni członkowie Zarządu Fabr[ycznego].

b) Techniki przyjmowania i zwalniania personelu fabrycznego nie przygotowano ze względu na brak czasu. Uzgodniono tę sprawę podczas posiedzenia.

c) Tekst ogłoszeń o rabunku mienia fabrycznego zdecydowano przesłać do wydawnictw: „Rzeczpospolita” i „Życie Warszawy”. Opracowanie tekstu polecono Adm[inistracji] Fabr[ycznej].

d) W sprawie inwentarza fabrycznego polecono Adm[inistracji]Fabry[cznej] uporządkowanie w pierwszym rzędzie wszystkich surowców i półfabrykatów. Omówiono jednocześnie podział inwentarza i odpowiedzialności poszczególnych wykonawców.

e) W sprawie produkcji mydła ob. inż. Landin komunikuje, że w dniu 6 bm. będzie już gotowany pierwszy war mydła w ilości około 500 kg — miesięczna produkcja wyniesie około 4 000 kg. Mydełka do golenia nie mogą być produkowane ze względu na brak surowców: łożu, oleju kokosowego i stearyny.

f) W sprawie dodatku deputatu mydlanego do stosowanych obecnie płac w firmie Schicht ob. inż. Miazga komunikuje, że Wydz[iał] Przem[yślowy] w osobie ob. inż. Golańskiego wyraża swą zgodę na utrzymanie takiego deputatu w ilości 10 kg miesięcznie dla każdego pracownika, z tym jednak warunkiem, że w miarę wzrostu zaprowiantowania pracowników deputat ten będzie odpowiednio zmniejszany. Co do samych płac, to inż. Miazga komunikuje, że po otrzymaniu materiału ze strony Rady Zw[iązków] Zaw[odowych] odbędzie się konferencja celem ostatecznego ustalenia norm płacy. W sprawie tej zabiera głos ob. inż. Landin, który zapytuje, czy należy się martwo trzymać w niektórych wypadkach stawki pobieranej przez pewne kategorie pracowników podczas okupacji. Zdarzały się bowiem wypadki, że np. kwalifikowany murarz, stolarz lub ślusarz, pracując z konieczności jako robotnik niewykwalifikowany, pobierał około zł. 1, — na godz., co przy podwyżce 100% wyniesie około zł. 2, — podczas gdy nowo przyjęci tego rodzaju fachowcy otrzymują obecnie od zł. 3,50 do zł. 4, — Ob. inż. Miazga uważa, że w takich wypadkach należy te stawki wyrównać i to jest całkowicie w możliwości Dyrekcji Fabr[ylki].

II. Wolne wnioski.

a) Ob. inż. Miazga zapytuje w sprawie przewiezienia sody kaustycznej z firmy Woyton. Ob. inż. Landin odpowiada, że wkrótce sodę zacniemy przewozić.

b) Ob. inż. Miazga zapytuje, czy sprawdza się osoby obce przychodzące na teren fabryczny. Ob. inż. Landin komunikuje, że nikt obcy na teren fabryczny nie zostaje wpuszczany, o ile nie posiada przepustki podpisanej przez Dyrekcję.

c) Ob. Ostrowski przedstawia list stołówki Wydz[iału] Aprowizacji z prośbą o wydanie dla ich potrzeb własnych 15 kg mydła. W tej sprawie postanowiono doręczyć ten list ob. inż. Miazga celem dalszego załatwienia w Wydz[iale] Przem[yślowym] oraz poinformowania się w razie przychylnego załatwienia, w jaki sposób ma nastąpić rozliczenie pieniężne.

Na tym posiedzenie Zarządu Fabr[ycznego] zakończono, wyznaczając następne na czwartek, dnia 9 listopada 1944 o godz. 9.

L. Ostrowski S. Landin

Odplś, maszynopłs.

AAN, PKWN t. VII/3, k. 43—44.

Nr 15

1944 listopad 3. Warszawa. — Projekt por. Marzyńskiego w sprawie zabezpieczenia przedsiębiorstw i składów na Pradze

Stan zabezpieczenia przedsiębiorstw i składów przed grabieżą i kradzieżą, pomimo bardziej sprawnego działania warty wojskowej jest niedostateczny. Stale napływają w tej sprawie meldunki, jak [z] firmy Adamczewski, Woyton, Kijewski i Scholtze itp. Ochrona fabryk i składów znajduje się pod opieką komendantów wojskowych i milicji poszczególnych komisariatów.

Rozstawienie posterunków wg komisariatów jest następujące:

Komisariat	Ilość		Ilość		Razem	
	post(erunek) wojsk(owy)	ludzi	post(erunek) mil(itej)	ludzi	post(erunki)	ludzi
XIV	32	31	2	6	34	37
XV	25	58	4	12	29	70
XVII	6	18	2	6	8	24
XXIV	10	29	2	8	12	37
	73	196	10	32	83	228

Brak danych dotyczących patroli w mieście i kontroli drogowej, jak również organizacji ochrony przedsiębiorstw włączonych w obręb Wielkiej Warszawy (Rembertów, Pustelnik).

Dla organizacji należytej ochrony, która winna być czynnikiem decydującym w likwidacji wypadków kradzieży i grabieży, należy zarządzić, co następuje:

1. Stworzyć przy Wydziale Przemysłowym Zarządu Miejskiego m. st. Warszawy specjalny Dział Zabezpieczenia i Kontroli.

2. Zorganizować w poszczególnych przedsiębiorstwach straż wojskową.

3. Wydać odpowiednią instrukcję do wszystkich kierowników przedsiębiorstw, wyjaśniającą sposób postępowania wobec jawnych faktów grabieży i właściwy tryb meldowania o wszystkich sprawach, związanych z organizacją ochrony.

Dział zabezpieczenia i kontroli ma na celu:

1. W porozumieniu z komendantami wojskowymi, komendantami milicji przez organizację straży fabrycznej ująć należyłą ochroną wszystkie obiekty, pozostające pod kontrolą Wydziału Przemysłowego.

2. Systematycznie kontrolować stan ochrony przedsiębiorstw i sumienności wykonywania obowiązków wartowników.

3. Dbać o należyłą dokumentację o wypadkach grabieży lub kradzieży i doprowadzić do ukarania winnych.

4. Śledzić za pracą Kontroli Drogowej i [organizacją ochrony przedsiębiorstw] podmiejskich.

5. Opracować projekty i zarządzenia, idące po linii zabezpieczenia przedsiębiorstw i kontrolować wykonanie zarządzeń odpowiednich władz w tej sprawie.

Niezależnie od tych, wyżej wymienionych żądań, związanych z ochroną przedsiębiorstw Referat przy pomocy swego aparatu prowadzi pracę po linii informacji i wywiadu przemysłowego, mając na celu:

a) Ujawnienie przedsiębiorstw i składów, dotychczas nie zarejestrowanych w Wydziale Przemysłowym.

b) Wykrycie materiałów, maszyn, surowców nie ujawnionych przez dane przedsiębiorstwa lub ich kierowników.

c) Wykrycie rozgrabionego lub przechowanego u osób prywatnych mienia przedsiębiorstw i składów.

d) Informowanie kierowników Wydziału o ewentualnych wypadkach niełojalnego postępowania nominowanego kierownika przedsiębiorstwa.

Organizacja Referatu — etaty.

Organizacja aparatu jest oparta na zasadzie terenowej. Komórka kierująca znajduje się w Wydziale Przemysłowym. Dalsze ogniwa znajdują się w terenie wg po-

działu na komisariaty. Kierownictwo i łączność przez codzienne raporty, meldunki i okresowe odprawy. Decydujący jest dobór ludzi. Należy liczyć w tej sprawie na pomoc Związków Zawodowych [i] Komitetów Obywatelskich.

Etaty.

1. Kierownik — kieruje całokształtem pracy i kontroluje wszystkie ogniwa aparatu.
2. Zastępca kierownika — załatwianie interesantów i sprawy bieżące.
3. II zastępca kierownika — stały kontakt z referentami dzielnicowymi. Bezpośrednie kierownictwo i przyjmowanie dziennych raportów z dzielnic.
4. Sekretarz — wszystkie sprawy, związane z dokumentacją i korespondencją.
5. Referent XV Komisariatu.
6. „ XIV
7. „ XVII
8. „ XXIV
9. Referenci podmiejskich ośrodków.
10. „ „ „ „
11. Referent kontroli ruchu.

Poszczególni referenci w miarę zachodzącej konieczności zaproponują dodatkowych pracowników.

Sprawa zaoprowidowania i wynagrodzenia referentów pozostaje do omówienia.

Należyta organizacja zabezpieczenia przedsiębiorstw i składów przed kradzieżą i grabieżą zwiększa niepomierne odpowiedzialność kierownika przedsiębiorstwa za powierzone mienie i będzie tamą dla ewentualnych wykroczeń ze strony nielejalnych kierowników.

Kopia, maszynopis.

AAN, PKWN t. VIII/8, k. 173—175.

Nr 16

1944 listopad 13. — Pismo szefa sztabu Głównego Kwatermistrzostwa Wojska Polskiego płk. Felistaka i Głównego Kwatermistrza Wojska Polskiego gen. dyw. Łoginowa w sprawie stosunków między wojskiem a przemysłem na Pradze

Potwierdzając odbiór Waszego pisma z dnia 27 października 1944, komunikuję, że celem zaniechania w przyszłości dalszego rozdziału inwentarza fabryk i przedsiębiorstw, uważam niezbędnym zastosować następujące środki:

1. Kategoriecznie zaprzestać wydawania sprzętu wszystkim bez wyjątku wojskowym oddziałom WP.
2. Wszystkie zapotrzebowania oraz przedstawiciele wojskowych oddziałów, zwracających się o inwentarz lub sprzęt z fabryk i przedsiębiorstw, kierować do Gł[ównego] Kwatermistrza WP.
3. Wydawanie sprzętu i inwentarza z fabryk i przedsiębiorstw dokonywać tylko na podstawie pisemnego zezwolenia Głównego Kwatermistrza WP.

Zaznaczam przy tym, że zezwalam na rozprzestrzenianie kopii tegoż pisma we wszystkich Wydziałach Przemysłowych Wojewódzkich Rad Narodowych.

Odps uwaterytelniony, maszynopis.

AAN, PKWN t. VIII/8, k. 182.

Nr 17

1944 listopad 14. Warszawa. — Pismo pełnomocnika Resortu Gospodarki Narodowej i Finansów PKWN na miasto st. Warszawę inż. B. Rumińskiego do Resortu Gospodarki Narodowej i Finansów w sprawie zaopatrzenia przemysłu praskiego w energię elektryczną

Wydział Przemysłowy na Pradze czyni ogromne wysiłki w kierunku uruchomienia pierwszych fabryk. (Schicht, Rygawar, Wedel, Garbarnia „Gemza”, Fabryki Papy itp.). Niektóre fabryki już uruchomiły produkcję (w małej skali) — inne są gotowe, ale nie mogą ruszyć z powodu braku siły elektrycznej.

W sprawie elektryczności dla Pragi przeprowadziłem w swoim czasie konferencję z inż. Popielem oraz przekazałem do Resortu Gospodarki Narodowej i Finansów inż. Sielskiego — specjalistę sieci elektrycznej, przydzielonego do spraw elektryfikacji na Pradze, których wykonanie określono na okres 3—4 tygodni.

Stwierdzam, że wszystkie sprawy związane z elektryfikacją Pragi, m. in. współpraca z Elektrownią Falenica, Otwockiem, reperacja elektrowni w Markach i agregatów w Warszawie, nie posunęły się naprzód, z wyjątkiem konferencji w dn. 27 października z inż. Popielem i in., na której przyrzeczono dostawy ropy dla uruchomienia małych agregatów na Pradze w ciągu tygodnia (dotychczas nie otrzymano ani jednej przesyłki).

Dalsza zwłoka może poważnie zaważyć na opóźnieniu i zahamowaniu prac przy uruchomieniu przemysłu na Pradze.

Proszę o poczynienie w tym kierunku odpowiednich decyzji i poinformowanie mnie o ich wyniku.

Kopła, maszynopis.

AAN, PKWN t. VIII/8, k. 64.

Nr 18

1944 listopad 15. Warszawa. — Pismo pełnomocnika Resortu Gospodarki Narodowej i Finansów PKWN na miasto st. Warszawę inż. B. Rumińskiego do Resortu Gospodarki Narodowej i Finansów w sprawie zwiększenia ochrony fabryk na terenach przyfrontowych

Jako Pełnomocnik Resortu Gospodarki Narodowej i Finansów w ciągu 2-miesięcznej pracy na Pradze stwierdziłem, że:

1. Część ludności cywilnej bierze duży udział w grabieniu mienia publicznego (kradzieże na fabrykach, Saska Kępa, rozgrabianie zapasów węgla itp.).

2. Demoralizacja ta przenika również do niektórych żołnierzy i starszych wśród wojska, którzy uprawiają paserstwo, bezprawną rekwizycję, a nawet jawną grabież (szczególnie w nocy).

3. Na terenach przyfrontowych, gdzie nie ma ludności cywilnej, np.: Tarchomin, Henryków, Płudy, Jabłonna itp., oddziały wojskowe (przeważnie oddziały tzw. Zdobywcy Wojennej) niedostatecznie zabezpieczają fabryki i mienie państwowe. Niejednokrotnie stwierdziłem, że na tych terenach odbywa się wyścig plądrowania i rekwizycji rozmaitych materiałów, surowców, maszyn itp., zgromadzonych na fabrykach (np. ostatnio Spiess, Henryków, Płudy), który doprowadza do zupełnej dewastacji obiektów fabrycznych.

Warty wojskowe, pełniące służbę w fabrykach nie dość energicznie przeciwstawiają się poszczególnym jednostkom wojskowym, które niekiedy wyzyskują swój stopień hierarchii służbowej i starszeństwa (Baon Zdobyczy Wojennej Samodzielnego Batalionu Remontu Maszyn przy Sztapie Wojsk Samochodowych).

Zidentyfikowanie sprawców nadużyć ze strony personelu fabrycznego, czy też innych osób cywilnych, napotyka na duże trudności.

4. Mimo wielu moich interwencji i skierowania spraw nadużyć do Prokuratury Wojskowej, przestępstwa te nie ulegają zmniejszeniu.

W związku z powyższym proszę Resort Gospodarki Narodowej i Finansów o odpowiednią interwencję w Resorcie Obrony Narodowej w kierunku zapewnienia większej ochrony fabryk i mienia publicznego oraz zwrócenia uwagi na przestępcze jednostki w wojsku na terenach przyfrontowych.

Niezależnie od tego proponuję, aby Resort Gospodarki Narodowej i Finansów w przewidywaniu bliskiej ofensywy poczynił odpowiednie starania celem:

1. Zmilitaryzowania terenowych grup operacyjnych i ścisłego ich sprzęgnięcia z działalnością dowództwa wojsk przyfrontowych.

2. Rozszerzenia batalionów kobiecych przez dalszą mobilizację kobiet do wysokości łącznej 1 dywizji, która by została oddana do całkowitej dyspozycji grup operacyjnych.

Kopia, maszynops.

AAN, PKWN t. VIII/8, k. 73.

Nr 19

1944 listopad 15. Warszawa. — Pismo pełnomocnika Resortu Gospodarki Narodowej i Finansów na miasto st. Warszawę inż. B. Rumińskiego do Resortu Gospodarki Narodowej i Finansów w sprawie odbudowy Wytwórni Państwowego Monopolu Spirytusowego na Pradze

Na Pradze przy ul. Ząbkowskiej 27/31 znajduje się fabryka Państwowego Monopolu Spirytusowego, która zatrudniała około 1000 osób i była największą fabryką PMS w Polsce.

Wskutek działań wojennych jeden z budynków fabrycznych został poważnie uszkodzony, a aparatura rektyfikacyjna i rozlewnia wywiezione na zachód (do Łodzi). Mimo tego zabudowania fabryczne, urządzenia, jak również pozostałe materiały przedstawiają olbrzymią wartość, która winna być zachowana (załącznik 1).

Uważam, że:

1. Fabryka winna być odbudowana, przy czym należałoby natychmiast przystąpić do remontów i uruchomienia produkcji na małą skalę.

2. Aparatura rektyfikacyjna mogłaby być sprowadzona z jednej z unieruchomionych gorzelni lub z innych fabryk (np. od Spiessa lub z Henrykowa, gdzie aparaty te mają charakter pomocniczy).

3. Nagromadzony na fabryce rozcieńczony i zanieczyszczony spirytus nie powinien być rozdzielany przez Zarząd Miejski, a zatrzymany do czasu oczyszczenia go na aparacie rektyfikacyjnym. W tej sprawie wydałem zarządzenie (załącznik 2 i 3) i proszę o wydanie ze swej strony odpowiedniej decyzji.

4. Na odbudowę fabryki należałoby przeznaczyć specjalne kredyty w wysokości 0,5 miliona złotych ze Skarbu Państwa oraz część produkcji spirytusu zmagazynowanego w fabryce.

5. Ze względu na zbliżającą się zimą i mrozy oraz obawę rozsadzenia zbiorników (spirytus rozcieńcz[ony] 9°) należałoby przystąpić natychmiast do rozpoczęcia odbudowy.

Proszę o rozpatrzenie powyższego i wydanie odpowiedniego zarządzenia.

Kopia, maszynopis.

AAN, PKWN t. VIII/8, k. 72.

Nr 20

1944 [listopad 30. Warszawa.] — Okólnik—instrukcja kierownika Wydziału Przemysłowego Zarządu Miejskiego m. st. Warszawy inż. H. Golańskiego do kierowników przedsiębiorstw i składów przemysłowych w sprawie odpowiedzialności za zabezpieczenie mienia przemysłowego przed grabieżą

Powtarzające się liczne wypadki grabieży i kradzieży w przedsiębiorstwach i składach przemysłowych wysuwają sprawę zabezpieczenia i organizacji ochrony mienia gospodarki narodowej na pierwszy plan.

Fakt pozostawiania naszego terenu przez dłuższy okres czasu w warunkach frontowych stanowi poważną przeszkodę w opanowaniu sytuacji pod względem zabezpieczenia, jednak nie możemy dopuścić do rozgrabienia i zaprzepaszczenia resztek mienia narodowego i wszelkie przeszkody po tej linii muszą być przewyżczone.

W związku z tym należy podkreślić pełną odpowiedzialność kierowników przedsiębiorstw i składów za powierzone im mienie, którego winni bronić z całą energią poprzez organizację należytej ochrony (straż cywilna, wojskowa, ogrodzenia) i właściwą reakcję wobec faktów samowoli czy też prób grabieży.

Przy ujawnianiu faktów niesumienności, niedbalstwa czy bierności ze strony kierowników, które były powodem uszczerbku mienia przedsiębiorstwa, winni kierownicy zostaną pociągnięci do odpowiedzialności sądowej lub dyscyplinarnej.

Z całą stanowczością należy doprowadzić do odnalezienia i surowego przykładowego ukarania bezpośrednich sprawców aktów samowoli, grabieży i kradzieży.

W tym celu kierownicy przedsiębiorstw i składów obowiązani są natychmiast po każdym wypadku złożyć odpowiedni meldunek i protokół do Wydziału Przemysłowego, który zawierałby możliwie wszystkie dane, określające przebieg wypadku.

Szczególnie należy uwzględnić następujące punkty:

1. Nazwiska (stopień wojskowy) winnych,
2. Ich adres (nr poczty polowej, nr samochodu).
3. Określenie formy zastosowanej przemocy (groźba, terror, gwałt).
4. Nazwiska świadków, ich adresy i ew. funkcje służbowe.

Dla uzyskania możliwie kompletnych danych należy:

1. Zapisywać natychmiast numer każdego samochodu, który zatrzymuje się przed danym przedsiębiorstwem.
2. Stosować bezwzględnie system przepustek na teren fabryk na podstawie osobistych dokumentów.
3. W zależności od okoliczności należy tak postępować, by uzyskać chociażby adres (nr poczty polowej) napastnika. (W ostatecznym wypadku, pod pozorem ewentualnej zgody na wydanie materiałów i konieczności podpisania zapotrzebowania czy pokwitowania).

Jedynie należyta dokumentacja pozwoli na uzyskanie zwrotu zabranego sprzętu i materiału i umożliwi przykładne ukaranie winnych.

Prokuratura wojskowa i władze bezpieczeństwa z całą stanowczością podtrzymują podjętą przez Wydział Przemysłowy akcję w kierunku zabezpieczenia mienia przedsiębiorstw i składów przemysłowych.

Dowodem tego jest wykonanie wyroku śmierci na chor. Szotke za grabież w f-mie Wedel.

Dla opanowania sytuacji niezbędna jest energiczna współpraca całego aparatu przemysłowego.

Maszynopis powielany.

AAN, PKWN t. VIII/8, k. 172.

Nr 21

1944 listopad 30. Warszawa. — Notatka pełnomocnika Resortu Gospodarki Narodowej i Finansów PKWN na miasto st. Warszawę inż. B. Rumińskiego z konferencji przemysłu chemiczno-budowlanego, lekkiego i spożywczego w dn. 28 listopada 1944 r.

Obecnie znajduje się na terenie Pragi 19 zakładów przemysłowych wg poniższej tabeli, które mogą być w chwili obecnej uruchomione:

Chemiczny	Lekki	Spożywczy
Schicht	Gemza	Wedel
Rygawar	Rymarze	Kronszewscy
Borkiewicz	Jaeger	Napoli/Społem
Jago	Jarczewscy	Franboli
Korsaka		Monopol
Społem		Rzeźnia
Kolografit		
Targówek		
Adamczewski		

Kopła, maszynopis.

AAN, PKWN t. VIII/3, k. 72.

Nr 22

1944 listopad 30. Warszawa. — Pismo pracownika firmy „Jaeger” E. Aleksandrowicza do kierownika Wydziału Grup Operacyjnych inż. A. Wiślickiego w sprawie możliwości uruchomienia tej fabryki

Niniejszym donoszę, że zakładając Komitety Fabryczne wysłany byłem przez PPS na Kurs Grup Operacyjnych w Lublinie po powrocie z Kursu zgłaszając się do mnie członkowie Kom[itetu] Fabr[ycznego], np. przewodniczący Kom[itetu] Fabr[ycznego] długoletni majster firmy „Jaeger” fabryka po Niemcu, który stwierdza, że fabryka jest przygotowana do uruchomienia i posiada dużo półfabrykatów jest niedbale prowadzona, że półfabrykaty jak nici i przędza jest już w handlu na bazarach i na skutek powtarzających się kradzieży, które stwierdzają pracownicy fabr[yki] „Jaeger” proszę o ile jest to możliwe o przysłanie mi pełnomocnictwa o mianowanie

kierownictwa i magazynu ludzi fachowych byłych pracowników firmy, gdyż do tej pory urząd przemysłowy mianował kierownictwo nie fachowych nie mających nic wspólnego z produkcją tejże fabryki. Prośbę motywuję tym, że maksimum produkcji leży w kompetencji starych robotników, a nie w ludziach nie fachowych.

Fabryka produkuje wyroby tekstylne.

Oryginał, rękopis.

AAN, PKWN t. VIII/8, k. 163.

Nr 23

1944 grudzień 7. Warszawa. — Protokół z zebrania organizacyjnego Izby Przemysłowo-Handlowej na Pradze

Obecni: Zast[ępc]a Kier[ownika] Wydz[iału] Przemysł[owego] inż. Trebert, p. Szczepaniak, 11 delegatów poszczególnych gałęzi przemysłu: pp. inż. Balicki, Borkowski, inż. Hartwig, Gloeh, Józkiewicz, Landin, Mucha, mgr Olewiński, Świderski, inż. Twardowski, Wietchy, przedstaw[iciel] Depart[amentu] Uzbrojenia: por. inż. Zawrotny, przedstawiciel prasy.

Zebranych powitał inż. Trebert, który we wstępie zaznaczył, że podstawą prawną nowo utworzonej Izby Przemysłowo-Handlowej będzie ustawa z r. 1927, z pewnymi prawdopodobnie modyfikacjami, jakie nasuną obecne warunki.

Następnie zabrał głos p. Szczepaniak, który zaznajomił zebranych w ogólnych zarysach z brzmieniem ustawy o Izbach Przemysł[ow]o Handl[owych] z roku 1927. Na marginesie p. Szczepaniak zaznaczył, że regulamin wyborczy przedstawia minister przemysłu i handlu, obecnie — Kierownik Resortu Gospodarki Narodowej. Kompetencje Izby Przemysł[ow]o-Handl[owej] są bardzo duże. Współpracuje ona z władzami w projektowaniu ustaw i rozporządzeń, ma prawo nakładać grzywny i nadawać temu klauzule. Do zadań jej należy również zbieranie materiału projektodawczego i statystycznego.

Inż. Trebert zaznacza, że nowo utworzony zarząd Izby Przemysł[ow]o-Handlowej będzie pełnił swe funkcje jako tymczasowy do czasu zatwierdzenia go przez Kierownika Resortu Gospodarki Narodowej na wniosek Wydziału Przemysłowego.

P. Szczepaniak wyjaśnia charakter prawny Wydziału Przemysłowego. Pod względem administracyjnym podlega on Prezydentowi Miasta, natomiast w sprawach gospodarczych Kierownikowi Resortu Gospo[darki] Narod[owej].

Następnie inż. Trebert zwrócił się do zebranych z prośbą o wyłonienie spośród obecnych kandydatów na prezesa, jego zastępcę i sekretarza Izby Przemysł[ow]o-Handlowej, podkreślając doniosłość jej zadań w obecnej chwili i prosząc o wydatną współpracę wszystkich.

Inż. Hartwig prosi o zarządzanie przerwy, by zebrani mogli się ze sobą porozumieć.

Po przerwie zabrał głos inż. Hartwig, proponując dokonanie wyboru prezesa Izby spośród przedstawicieli przemysłu metalowego jako najliczniej reprezentowanego, z przem[ysłu] lekkiego — wiceprezesa i z przemysłu drzewnego — sekretarza.

Mec. Józkiewicz: Nie jest to konieczne, gdyż bez względu na to, z jakiej sekcji będzie pochodził członek zarządu Izby — z równą powagą będzie traktował każde, wpływające na forum zagadnienie.

P. Mucha proponuje, by z każdej branży wybrać po jednym delegacie i przegłosować na prezesa.

Zebrani wysuwają następujące kandydatury: na prezesa — inż. Hartwiga oraz na pozostałych członków Zarządu: pp. Balickiego, Borkowskiego i Głocha.

Po głosowaniu inż. Trebert stwierdza ukonstytuowanie się zarządu Izby Przemysłowo-Handlowej w następujący składzie:

Prezes — inż. Hartwig
Zast. prezesa — inż. Balicki
Sekretarz — p. Borkowski.

W porozumieniu z inż. Trebertem zebrani ustalają jako tymczasowe miejsce zebrań Izby Przemysłowo-Handlowej — firmę B-ci Borkowskich.

Na prośbę inż. Treberta zabrał głos por. Zawrotny, który stwierdza, że między przemysłem lubelskim a wojskiem jest otchłań. Wojsko ma zamówienia, surowce, ale nie może znaleźć wytwórców. Inaczej jest na Pradze, gdzie ruszenie produkcji uzależnione jest przede wszystkim od takich czynników jak energia elektryczna] czy węgiel. Stwierdzenie takiej postawy przemysłu warszawskiego jest dla wojska bardzo cenne. Praga zostanie centrum przemysłu zbrojeniowego. „W przyszłym tygodniu przybędę z zamówieniami. Proszę się nie krępować z żądaniem zaliczek, nawet milionowych”.

Inż. Balicki prosi o interwencję w Lublinie, w sprawie stosunku wojska sowieckiego i polskiego do przemysłu. Dewastacja jest na porządku dziennym.

Por. inż. Zawrotny: firmy, które będą pracowały dla wojska, zostaną skutecznie zabezpieczone przez przedstawiciela Depart[amentu] Uzbrojenia, który będzie miał także pełnomocnictwa dla ochrony ludzi pracujących w danej firmie oraz wszelkiej dla nich pomocy. Sprawę reklamacji przedstawiciel Dep[artamentu] Uzbr[ojenia] osobiście i skutecznie będzie załatwiał w RKU.

Inż. Hartwig: „Zaraz po zebraniu przystąpimy do ustalenia, co każdy z nas może robić dla wojska i złożymy te dane na ręce Wydz[iału] Przemysłowego. Prosimy o zapotrzebowanie Dep[artamentu] Uzbrojenia”.

Por. inż. Zawrotny: „Która z firm jest przystosowana do wyrobu smarów? W tej chwili możemy dawać zamówienie, mamy surowce. Izba musi zebrać materiały, które może robić, ale ściśle dane, raczej ująć, niż dodać”. Depart[ament] Uzbrojenia ma zapotrzebowanie na drobne i grubsze obróbki mechaniczne z własnych materiałów, na pierścienie do dział (materiały własne), na sznury tarkowe, łożyska do karabinów. Wszystko w ilościach milionowych.

Inż. Balicki zaznacza, że może już dostarczać papę dachową i środki impregnacyjne.

P. Wietchy wyraża swą radość z przybycia por. inż. Zawrotnego i nawiązania z nim kontaktu. O współpracy z wojskiem wszyscy myśleli od chwili wkroczenia wojsk polskich na Pragę. „Złapiemy się rękami i nogami za pracę dla wojska”.

Mec. Józkiewicz: Na ul. Stalowej jest firma Laskowski, dobrze wyekwipowana. Było dużo materiału do budowania nosz dla rannych.

Inż. Balicki prosi Wydział Przemysłowy, żeby odciążono firmy od spraw aprowizacyjnych, gdyż sprawa ta zbyt absorbuje pracowników i zarząd.

Inż. Trebert: Konkretny wniosek na piśmie należy przedłożyć Wydziałowi Aproprowizacyjnemu.

Inż. Hartwig proponuje, by po zebraniu omówić z przedstaw[icielem] Dep[artamentu] Uzbrojenia sprawę zamówień.

Inż. Trebert stwierdza, że oficjalna część zebrania jest zakończona.

Protokolant: T. Czajkowska.

Kopła, maszynopis.

AAN, PKWN t. VIII/8, k. 228—229.

1944 grudzień 10. Warszawa. — Projekt deklaracji pierwszej konferencji w sprawie uruchomienia przemysłu na Pradze

W szóstym roku krwawej walki narodu polskiego z okupantem niemieckim, gdy front przeciął na dwie połowy żywy organizm Warszawy, gdy wróg usiłuje ostrzałem artyleryjskim terroryzować ludność cywilną, przedstawiciele klasy robotniczej stolicy, członkowie Komitetów Fabrycznych, Związków Zawodowych, inżynierowie, zgromadzili się wspólnie z przedstawicielami władz państwowych i samorządowych oraz demokratycznych stronnictw politycznych na konferencję w sprawie uruchomienia przemysłu na Pradze, by dźwignąć z ruin zniszczone przez wroga warsztaty pracy, by tchnąć nowe życie w opuszczone fabryki i zakłady.

Pomni, że robotnicy i chłopci doszli do znaczenia w państwie dzięki działalności KRN i PKWN zgromadzeni obradując w przededniu rocznicy powstania KRN przesyłają wyrazy swej wdzięczności naczelnym władzom odradzającej się Rzeczypospolitej za sprawiedliwe i zgodne z interesami ludu pracującego kierowanie sprawami publicznymi.

Konferencja stwierdza wielkie osiągnięcia naczelnych władz Rzeczypospolitej na odcinku reformy rolnej, w wyniku czego została usunięta odwieczna niewola chłopstwa i zlikwidowana klasa obszarników, która była ostoją reakcji i faszyzmu. Dzięki temu wzbogaci się chłop, stanie się nabywcą towarów przemysłowych i stworzy podstawy do szerokiego rozkwitu gospodarki narodowej.

Konferencja daje wyraz swej wdzięczności PKWN za jego nieustającą troskę o odrodzone Wojsko Polskie, o systematyczny wzrost Jego potęgi, o ugruntowanie Jego niezachwianie demokratycznego charakteru. Naród Polski po wieczne czasy zachowa w pamięci, że pod rządami PKWN po raz pierwszy w historii synowie robotników i chłopów doszli do szczytu noszenia oznak oficerskich i generalskich.

Zgromadzeni wyrażają swe uznanie naczelnym władzom Rzeczypospolitej za sprostanie odradzającego się państwa z bezdroży reakcyjnej polityki antysowieckiej na szerokie drogi rozwoju w oparciu o mocarstwa koalicji demokratycznej a przede wszystkim o potężny, bratni ZSRR. Oparcie na potężnej gospodarce Związku Radzieckiego daje gwarancję, że zniszczony przemysł polski, a przede wszystkim fabryki naszej Warszawy zostaną odbudowane. Już obecnie, mimo że Związek Radziecki dźwiga główny ciężar walki z potęgą Hitlera otrzymuje nasz przemysł pomoc w transporcie, paliwie i surowcach. Praga w dodatku otrzymała wydatną pomoc w żywności, a nasza stolica osobiste zapewnienie wielkiego naszego przyjaciela Marszałka Stalina, że zrujnowana Warszawa zostanie odbudowana. Więzy przyjaźni i współpracy zadzierżgnięte na polach walk przeciw teutońskim ciemnościom na ulicach i przedmieściach Warszawy po wieczne czasy złączyły ze sobą dwa bratnie narody słowiańskie.

Doceniając ogrom politycznej i gospodarczej pracy dokonanej przez PKWN w oparciu o zwarty blok czterech stronnictw politycznych, konferencja stwierdza, że nastąpił moment do podjęcia poważnych decyzji państwowych i przekształcenia PKWN w tymczasowy rząd Rzeczypospolitej Polskiej.

Mając przed oczyma ogrom prac, dokonanych w kraju pod kierownictwem PKWN, klasa robotnicza oczekuje dalszych przeobrażeń w organizacji przemysłu i życia gospodarczego. Świadoma swej roli historycznej i z pełnym poczuciem odpowiedzialności za losy państwa klasa robotnicza bierze w swoje ręce inicjatywę uruchomienia przemysłu stołecznego.

Zebrani dają wyraz przekonaniu, że tak, jak w odrodzonym Wojsku Polskim, tak i w dziedzinie gospodarki narodowej synowie robotników i chłopów dojdą do godności kierowników fabryk i ich dyrektorów.

Zebrani stwierdzają, że mimo zniszczenia znacznej części dużych zakładów przemysłowych pozostała jeszcze na Pradze poważna ilość średnich i mniejszych fabryk, stanowiących blisko 50% przemysłu Pragi. W obecnej chwili znajduje się gotowych do uruchomienia około 27 fabryk metalowych, 17 fabryk drzewnych i 20 fabryk przemysłu chemicznego i spożywczego, posiadającego dostateczne wyposażenie techniczne i zapasy surowcowe. Posiadane na Pradze zapasy węgla i koksu starczą na pierwszy okres uruchomienia przemysłu. Dostawa ropy z Lublina nie przedstawia w obecnej sytuacji poważniejszych trudności. W najbliższych dniach ma być dostarczona na Pragę również i energia elektryczna.

W tej sytuacji zgromadzeni oświadczają uroczystie w imieniu całego świata pracy, że dołożą wszystkich sił dla przeprowadzenia planu uruchomienia i odbudowy przemysłu na Pradze, w myśl planu, opracowanego przez Radę Związków Zawodowych wspólnie z inżynierami Wydziału Przemysłowego. W tym celu zebrani powołują do życia Komitet Uruchomienia Przemysłu na Pradze, złożonego z 30 przedstawicieli Komitetów Fabrycznych, które obowiązują się przeprowadzić:

- uporządkowanie terenów fabrycznych
- zorganizowanie straży fabrycznych spośród robotników
- zorganizowanie kuchni fabrycznych i należyte zaprowiantowanie robotników i ich rodzin
- rejestrację robotników do fabryk.

Niezależnie od tego zebrani polecają Komitetowi Uruchomienia Przemysłu nawiązać kontakt z Wydziałem Przemysłowym i Izbą Przemysłowo-Handlową celem opracowania całokształtu zagadnień, związanych z odbudową przemysłu na Pradze.

Nie pohańbią robotnicy i pracownicy stolicy bohaterskich tradycji swych ojców i świetlanej pamięci bohaterów Warszawy.

W służbie dla Ojczyzny, pracy dla odbudowy świetności stolicy polskiej nikogo nie zabraknie w szeregach. Ze zgliszcz i popiołów, na przekór wrogowi powstanie Warszawa, odbudowana przez swych synów jeszcze piękniejsza, jeszcze wspanialsza, niż kiedykolwiek była.

Kopia, maszynopis.

AAN, PKWN t. VIII/8, k. 204—206.

Nr 25

1944 grudzień 15. Lublin. — Pismo zastępcy kierownika Resortu Przemysłu PKWN inż. M. Popiela do Prokuratora Wojskowego I Armii Wojska Polskiego za pośrednictwem Naczelnej Prokuratury Wojskowej w Lublinie, w sprawie surowego karania winnych rabunków mienia przemysłowego

W ślad za pismami Wydziału Przemysłowego Zarządu Miejskiego m. Warszawy Nr 210-PAP/Wz, 259-PAP/Wz i 319-PAP/Wz o zaborach i rabunkach na szkodę różnych przedsiębiorstw — popieramy w całej rozciągłości wniosek o surowe ukaranie winnych. Przestępstwa tego rodzaju szercząc się przyczyniają się do dewastacji przemysłu na Pradze

Uważamy, że sprawy te muszą być rozpatrywane w najszybszym czasie jako

jawna działalność na szkodę Państwa Polskiego i są naruszeniem rozkazu Nr 220172/S z dnia 9 sierpnia 1944 r.

Prosimy o odwrotne poinformowanie nas o poczynionym postępowaniu prawnym.

Kopia, maszynopis.

AAN, PKWN t. VIII/8, k. 176.

Nr 26

1944 [grudzień]. Warszawa. — Sprawozdanie nr 4 pełnomocnika Resortu Przemysłu PKWN na miasto st. Warszawę inż. B. Rumińskiego o stanie przemysłu na Pradze i w województwie warszawskim

I. Warszawa — Praga.

a) Uruchomienie fabryk.

12 fabryk i 26 warsztatów zostało już uruchomionych, na razie w skali ręcznej, przy ogólnym stanie zatrudnionych ok. 760 robotników (załącznik 1). Drugie tyle robotników pracuje przy porządkowaniu fabryk i usuwaniu gruzów. Około 50 fabryk i warsztatów całkowicie przygotowanych do ruchu czeka na prąd elektryczny (załącznik 2).

Po uruchomieniu tych zakładów należy liczyć się poważnie z podniesieniem się produkcji przemysłu spożywczego, skóry i przemysłu metalowego.

b) Komitet Odbudowy Przemysłu na Pradze.

Z inicjatywy Rady Związków Zawodowych przy współpracy Wydziału Przemysłowego i Izby Przem[ysłowo]-Handlowej została zwołana w dniu 10 grudnia br. Narada Robotników i Inżynierów, w której uczestniczyło ok. 600 robotników i 50 inżynierów. W wyniku obrad powołano do życia Komitet Odbudowy Przemysłu na Pradze. Komitet wyłonił 5 Komisji: ogólna (sekretariat, kasa, buchalteria), mobilizacyjna (rejestracje robotników, straż ochotnicza i brygady robotnicze), techniczna (uruchomienie fabryk, plan odbudowy i normalizacja techniczna), aprowizacyjna (kuchnie fabryczne i aprowizacja robotników) i propagandowo-wyszkoleniowa.

W skład prezydium Komitetu weszło 3 inżynierów i 4 robotników.

Komitet rozpoczął szeroką działalność w kierunku mobilizacji robotników do fabryk i odbudowy przemysłu. Komitet postanowił w ciągu 3—4 tygodni zorganizować straż fabryczną, zmobilizować około 4—5 tysięcy robotników z podziałem na brygady robotnicze — specjalistów, przygotowanych do obejmowania fabryk na lewym brzegu Wisły.

c) Wywożenie maszyn i surowców.

W związku z uruchomieniem fabryk na Pradze Komitet Odbudowy zdecydował bronić za wszelką cenę ocalałych maszyn i surowców. Robotnicy przeciwstawiają się wywozowi surowców, która to akcja w ostatnich czasach przybiera na sile (Schicht).

II. Województwo Warszawskie.

a) Wydział Przemysłowy Województwa pracuje niesłychanie słabo. Z 22 zarejestrowanych pracowników Wydziału zaledwie 12 przychodzi regularnie do pracy. Kierownictwo Wydziału nie jest na poziomie. Władze wojewódzkie nie okazują pomocy i zainteresowania dla spraw przemysłu, a Resort Przemysłu odebrał Wydziałowi jedyne środki transportowe — 2 samochody.

W tej sytuacji postanowiłem:

1. wyznaczyć w porozumieniu z wojewodą Mazurem nowego kierownika Wydziału Przemysłowo-Handlowego w Otwocku — inż. Pilicha.

2. Wystąpić do Resortu Przemysłu o kredyty na odbudowę przemysłu w województwie warszawskim w wysokości 1,0 miliona złotych (załącznik 3).

3. Interweniować w Resorcie Przemysłu w sprawie zwrotu 2 samochodów dla Wydziału Przemysłowego.

Województwo Warszawskie na wyzwolonych obszarach nie posiada co prawda większego przemysłu, jednak istnieją duże możliwości odbudowy drobnego przemysłu rolnego i budowlanego, oraz przetwórczego (tartaki, huty szkła, cegielnie, garbarnie, terpentyniarnie).

b) Rembertów. Na terenie Rembertowa zostały w bież. tygodniu uruchomione dwie małe fabryki:

1. Fabryka mebli Zipsera
2. Fabryka Wyrobów gumowych O. Orawski

Fabryka Zipsera rozpoczęła produkować meble z gotowych półfabrykatów, które wystarczą na okres 1 miesiąca, oprócz tego Fabryka posiada zapasy drzewa, które powinny wystarczyć na dalszy miesiąc pracy.

Fabryka wyrobów gumowych produkuje skórgumę z surowców otrzymywanych z fabryki „Rygawar” na Pradze, której obecnie nie można jeszcze uruchomić. Produkcja dzienna — ok. 400 kg. skórgumy. Zapasy surowca starczą na 1 miesiąc pracy.

c) Tarchomin, Henryków, Płudy. Na tym odcinku stosunki nie zostały jeszcze znormalizowane wskutek bliskości frontu. Jedynie Fabryka Spiess rozpoczęła na drobną skalę produkcję medykamentów z gotowych, ocalałych preparatów. Oprócz tego postępują również naprzód prace około porządkowania terenu fabrycznego, krycia dachów itp.

Na terenie Fabryki drożdży w Henrykowie i Fabryki marmelady w Płudach nie prowadzi się żadnej działalności, ponieważ fabryki te posiadają duże zapasy surowców^a: melasy i pulpy, oraz mogą odegrać dużą rolę w gospodarce aprowizacyjnej, przeto wystąpiłem do firmy „Społem” o przekazanie powyższych fabryk w dzierżawę. Pertraktacje z firmą „Społem” są w toku. W tej sprawie składam osobne sprawozdanie (załącznik 5).

III. Grupa Operacyjna Warszawa—Poznań—Gdańsk.

W dniu 15 grudnia br. przystąpiłem do organizowania Grupy Operacyjnej Warszawa—Poznań—Gdańsk. W obecnej chwili zatrudniam 5 pracowników. Z listy zarejestrowanych inżynierów i techników wybrałem 103 kandydatów, których wykaz został przesłany do Wydziału Grup Operacyjnych przez inż. Golańskiego. Po świętach Bożego Narodzenia przystępuję do dalszej rejestracji kandydatów do Grupy Operacyjnej, pochodzących z terenu Poznańskiego i Pomorza.

Projektuję w początkach stycznia 1945 r., a mianowicie 7, 8 i 9 stycznia zorganizowanie kursu dla kandydatów Grup Operacyjnych z referatami przedstawicieli PKWN (załącznik 6).

W końcu stwierdzam, że prace Resortu Przemysłu i Wydziału Grup Operacyjnych zarówno w kierunku stworzenia kadr wojskowych, zgromadzenia odpowiednich materiałów, taboru samochodowego, broni, żywności, jak również zebrania danych statystycznych z terenów zachodnich oraz opracowanie wytycznych i polityki Grup Operacyjnych na Zachodzie nie zostały dotąd ustalone i zorganizowane. W tej sytuacji proponuję zwołanie specjalnej konferencji kierowników Grup Operacyjnych, jak również zainteresowanych w tym osób do Lublina, najpóźniej w początkach stycznia 1945 r. (załącznik 7).

Kopia, maszynopis.

AAN, PKWN t. VIII/8, k. 237—239.

a Tak w tekście dokumentu.